

# HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Postgiro 58.  
Abonnementsprijs f 4,— per jaar. Buitenland f 5,60 per jaar, voor België f 4,60.  
Voor leden van de Humanistische Luisterkring f 3,— per jaar. Losse nummers f 0,25.  
Contrib. Luisterkr. f 1,—. Dit bedrag tezamen met bovengenoemde f 3,— te voldoen.

## DE ECONOMIE VAN DE OVERVLOED

De titel van deze toespraak is ontleend aan de Nederlandse vertaling van een boek van John Kenneth Galbraith, één van de leden van de brain-trust van president Kennedy. Uiteraard is het niet mijn bedoeling in deze toespraak een economisch onderwerp te behandelen. Wel wil ik Uw aandacht vragen voor het feit, dat dit boek, dat de problematiek van de economische overvloed behandelt, ook buiten de Verenigde Staten van Amerika grote opgang maakt. De verschijnselen toch, die het beschrijft, zijn typisch Amerikaans en mogen niet zonder meer geacht worden kenmerkend te zijn voor de landen van West Europa, om maar over de in ontwikkeling zijnde en de, wat men noemt, onontwikkelde gebieden te zwijgen.

Het is — en nu beperk ik mij tot ons land — mode geworden allerlei onaangename verschijnselen, die wij waarnemen, aan de grote welvaart van na de oorlog toe te schrijven. Daarom maakt het boek, dat de waarschuwendende vinger opheft en dat wijst op de spanningen, welke die overvloed oproept, zo'n grote opgang.

Met de welvaart loopt het overigens wel los en ook met die onaangename nevenverschijnselen. Zeker die nevenverschijnselen zijn er, maar zij, die nu ach en wee roepen, weten meestal niet, of vergeten, in welke kommervolle omstandigheden de meeste mensen zo'n kleine honderd jaar geleden leefden en welke demoraliserende werking er van die omstandigheden uitging.

Het is voor iedereen waarneembaar, dat degenen, die kunnen beschikken over een arbeidskracht en die arbeidskracht ook gebruiken, zich een betrekkelijke welvaart kunnen veroveren. De overgrote meerderheid van onze medeburgers leven in omstandigheden, die onze ouders en grootouders zich niet hebben kunnen voorstellen. Toch is er maar weinig nodig om die welvaart teniet te doen.

Langdurige ziekte, het overlijden van de kostwinner of het getroffen worden door een ongeval, brengen na niet al te lange tijd de betrokkene in het merendeel van de gevallen op de rand van het bestaansminimum. Hetzelfde gebeurt veelal, indien tengevolge

van het bereiken van de 65-jarige leeftijd de arbeid wordt gestaakt.

De sociale voorzieningen, welke wij kennen, en waarvan de verstrekkingen krachtens de sociale verzekeringen alleen al tot het respectabel bedrag van ruim drie miljard gulden per jaar zijn opgelopen, voorzien maar in beperkte mate in het derven van de arbeidsinkomsten. Tengevolge van ziekte, invaliditeit of overlijden, in het bijzonder, indien gedurende een lange tijd niet kan worden gewerkt, blijken zij niet die sociale zekerheid te geven, welke algemeen wordt aangenomen.

De uitbouw van de sociale wetgeving, welke in de komende jaren wellicht zal plaatsvinden en welke tot verbetering van de invaliditeitsverzekering voor de loonarbeiders zal leiden, al dan niet in een vorm van een arbeidsongeschiktheidsverzekering, zal hopelijk een belangrijke verbetering brengen.

Door allerlei maatregelen blijkt het mogelijk sociale groepsvoorzieningen te treffen, welke de sociale zekerheid van de werkende mens verhogen. Deze collectieve voorzieningen kunnen uitsluitend en alleen betrekking hebben op algemene maatschappelijke noden, veroorzaakt door calamiteiten, die iedereen kunnen treffen.

Het is de taak van de overheid om een stelsel van voorzieningen te treffen dat voorziet in deze algemene noden.

Door de betrekkelijke welvaart en het relatieve hoge peil van de sociale voorzieningen in ons land vergeten wij weleens, dat er meer noden zijn met een maatschappelijke oorzaak. Deze noden zijn deels van materiële, deels van immateriële aard. Door de uitbouw van ons stelsel van sociale zekerheid komt de nadruk steeds meer op de immateriële nood te vallen. Ik denk hier — het is U misschien reeds duidelijk geworden — aan individuele levens- en gezinsmoeilijkheden, aan de moeilijkheden van het kind, dat zijn ouders verloren heeft, aan de moeilijkheden van het kind of van de volwassene, die met de strafrechter in aanraking is gekomen, aan degenen, die worstelen met opvoedingsmoeilijkheden, aan de omstandigheden van hen, die met een geestelijke of lichamelijke handicap door het leven moeten

*een uitzending voor de vara-microfoon van zondag 3 september 1961*

gaan, kortom de moeilijkheden van hen, die niet meer weten hoe zij hun gedragspatroon moeten aanpassen aan de verhoudingen in de maatschappij.

De oplossing van deze moeilijkheden gaat ons allen aan. Wij kunnen onze verantwoordelijkheid hiervoor niet afwentelen op de overheid, omdat slechts de oplossing gezocht kan worden in de relatie van mens tot mens. Het is uit de plicht tot het dragen van verantwoordelijkheid, dat het huidige maatschappelijk werk is geboren. Het terrein van de particuliere weldadigheid is reeds lang verlaten en maatschappelijk werk is allang geworden tot een deskundige hulpverlening aan allen, die in moeilijkheden geraken, door beroepskrachten en vrijwilligers. De terreinen, waarop het maatschappelijk werk zich beweegt, zijn velerlei. Het maatschappelijk werk omvat op het ogenblik het terrein van de levens- en gezinsmoeilijkheden, de reclasering, de kinderbescherming in al haar facetten, de hulp aan gerepatrieerden, de gezinsverzorging en nog veel meer. Velen rekenen ook de zorg van de bejaarden tot het maatschappelijk werk, maar zover wil ik niet gaan. Een bejaarde is niet, omdat hij een bepaalde leeftijd heeft bereikt, per definitie een object voor maatschappelijk werk. Integendeel, zolang de bejaarde zichzelf nog redden kan, dient het maatschappelijk werk verre te blijven. Dit geldt ook ten aanzien van bijzondere voorzieningen, aangepast aan de positie van de bejaarden, zoals sociëteiten, bejaardenwoningen e.d. Slechts, indien een bejaarde in moeilijkheden komt te verkeren en hij deswege raad en hulp behoeft, kan deze vanwege het maatschappelijk werk worden verleend, maar in het algemeen zal het maatschappelijk werk tegenover de bejaardenzorg de grootst mogelijke reserve in acht moeten nemen.

In ons land treedt het maatschappelijk werk in velerlei vorm op. Ook van humanistische zijde wordt grote activiteit ontplooid. Dit laatste vindt niet zijn oorzaak in het feit, dat wij humanisten ook aan de verzuiling willen meedoen, maar het vindt zijn rechtvaardiging in het feit, dat ook wij onze verantwoordelijkheid ten aanzien van onze medemens willen dragen en bovendien hem, die zijn steun niet wenst te zoeken bij de confessionele organisaties, niet in de kou willen laten staan. Dit betekent niet, dat het maatschappelijk werk van de Vereniging „Humanitas” de mensen, die in nood geraken, wil opvoeden tot humanisten. Integendeel. Ik zal U artikel 2 van de Statuten van Humanitas voorlezen, waaruit in de enigszins gewrongen taal, die ons Hollanders in officiële stukken nu eenmaal eigen is, de openheid van Humanitas blijkt. Dit artikel luidt: „De vereniging stelt zich ten doel het verlichten van maatschappelijk werk in de ruimste zin en staat daarbij open voor allen die behoefte gevoelen aan een tegemoet treden vrij van elke leerstelling, waarbij in het bijzonder gedacht wordt aan de buitenkerkelijken. Zij erkent evenwel de noodzaak om zich bij haar arbeid te laten leiden door enkele richtinggevend beginnelen. Daartoe behoort in de eerste plaats het algemeen-humanistisch beginsel van de eerbiediging van de menselijke persoonlijkheid en de daaruit voortvloeiende erkenning van het

recht op en de plicht tot zelfbestemming en zelfontplooiing voor ieder mens, zij het binnen de grenzen door het belang der gemeenschap getrokken. Daarvan uitgaande, staat zij op het standpunt:

1. dat het maatschappelijk werk behoort te worden gedragen door een in gemeenschapszin wortelend besef van verantwoordelijkheid zowel voor het lot van de naaste als voor het welzijn van de samenleving;

2. dat in de praktijk van het maatschappelijk werk een overwegende plaats behoort te worden toegekend aan het aankweken van verantwoordelijkheidsbesef, niet alleen met betrekking tot de eigen levensvervulling, maar ook ten opzichte van de groepen, waarvan de mens deel uitmaakt;

3. dat het maatschappelijk werk een bijdrage behoort te leveren tot een in alle opzichten gezond maatschappelijk leven.

Zij streeft voorts naar coördinatie van alle maatschappelijk werk en wenst daartoe de samenwerking van instellingen en verenigingen, welke op dit terrein werkzaam zijn, te bevorderen, voor zover dit zonder aantasting van het eigen karakter der vereniging mogelijk blijkt.”

Dit is naar mijn mening duidelijke taal. Dit artikel is op het laatste congres van Humanitas in zijn huidige vorm aangenomen na een tamelijk lange en levendige discussie. Deze discussie ging over de vraag op welke grondslag Humanitas bij haar arbeid nu feitelijk staat. Immers in 1945 noemden de oprichters van Humanitas haar een vereniging „op humanistische grondslag”. Hoe juist deze omschrijving ook was gekozen, men kan zich afvragen of zij in de huidige situatie in Nederland geen verwarring sticht. Men kan in deze omschrijving namelijk lezen, dat het werkterrein van Humanitas beperkt is tot de leden en de directe aanhangers van het Humanistisch Verbond. In de tweede plaats kan men zich afvragen of het voeren van de humanistische grondslag in de naam niet betekent dat wordt uitgesproken dat de eigenlijke methodiek van de werkers van Humanitas wezenlijk verschilt van die van andere organisaties. Dit laatste kan natuurlijk ook verwarring stichten. De methodiek is nl. niet gebonden aan een bepaalde mensbeschouwing, maar wel de gezindheid waarmee deze methodiek wordt gehanteerd.

Als resultaat van de discussie op bedoeld congres kan men het volgende vaststellen.

1. Humanitas laat zich bij zijn arbeid leiden door de algemeen humanistische beginselen van eerbiediging van de menselijke persoonlijkheid en erkenning van het recht en de plicht van ieder mens tot zelfbestemming en zelfontplooiing.
2. De arbeid van Humanitas is derhalve erop gericht de mens weer in staat te doen zijn zijn eigen levenspatroon te bepalen.
3. Humanitas sluit, hiervan uitgaande, niemand uit, maar dringt zich ook aan niemand op.
4. Humanitas is geen verzuilde organisatie,

die zich uitsluitend richt tot personen met een uitgesproken humanistische levensbeschouwing, zoals die tot uitdrukking komt in het Humanistisch Verbond. Zij staat in het bijzonder ten dienste van de buitenkerkelijke bevolkingsgroep.

5. Humanitas is zich bewust, dat het uitgangspunt, dat zij gekozen heeft, in wezen het positieve element is, dat de meeste buitenkerkelijken samenbindt. Het wordt als een van de grondslagen van onze westerse cultuur ook door anderen aanvaard. Aangezien Humanitas niet dogmatisch is, kan iedereen — buitenkerkelijk of niet — die dit uitgangspunt onderschrijft, aan haar arbeid deelnemen.
6. Humanitas is bereid tot elke reële samenwerking, niet alleen door middel van overleg tussen de besturen, maar ook in de praktische uitvoering. Daarbij is zij bereid zo nodig eigen activiteit op te geven, of te beperken, mits anderen dit ook doen en indien de belangen en de geestelijke vrijheid van de buitenkerkelijken niet in gevaar komen.
7. De openheid van Humanitas sluit uiteraard samenwerking met het Humanistisch Verbond en andere soortgelijke organisaties niet uit. Integendeel, ook die samenwerking zal worden nagestreefd, in het bijzonder op die terreinen, die niet tot het engere maatschappelijk werk behoren, maar die daarmee toch wel verbinding hebben.

Het werk van Humanitas breidt zich voortdurend uit. Een steeds groter aantal beroepskrachten en vrijwilligers brengen hulp en bijstand aan degene, die zich tot Humanitas wendt.

Voor een bijzonder onderdeel van het werk van Humanitas wil ik nog Uw aandacht vragen, nl. voor ons Kinderhuis Ellinchem te Ellecom.

Het is nu bijna 10 jaar geleden, dat dit kin-

dertehuis werd opgericht. Dank zij vele financiële offers kon het tot nu toe in stand blijven.

Het was de bedoeling, dat in dit kindertehuis zouden worden opgenomen kinderen, die voorbestemd waren geplaatst te worden in pleeggezinnen. Aan deze opzet heeft het kindertehuis voldaan.

In de afgelopen tien jaar is de behoefte met betrekking tot kinderbeschermingsinrichtingen sterk veranderd. Gelukkig vinden veel kinderen hun weg naar pleeggezinnen. Voor de inrichtingen blijven de moeilijke gevallen over, die extra zorg en zeer deskundig personeel vereisen.

Humanitas heeft ook behoefte aan meersortige kinderkinderhuizen. Naast het bestaande kindertehuis is nodig een tehuis voor werkende jongens en meisjes, een tehuis voor debielen en een tehuis voor kinderen, die voortdurend in een inrichting moeten blijven. Hiermede is de verlanglijst niet uitgeput.

In Ellecom is thans een tweede pand aangekocht, dat als dependance van het grote kindertehuis wordt ingericht voor een verblijf van een groep van 13 kinderen. Bovendien ondergaat het grote kindertehuis een aanmerkelijke restauratie om aan de eisen van de tijd te voldoen. Voor de aankoop van het nieuwe pand, de verbouwing en de inrichting is een groot bedrag noodzakelijk. De overheid verleent reeds een grote subsidie, maar een bedrag van ongeveer zeventigduizend gulden is nog niet gedekt. Hiervoor moet de vereniging zelf zorgen. Dit lijkt mij, gezien de betrekkelijke welvaart en de verantwoordelijkheid, waarover ik in het begin sprak, geen onmogelijkheid. Dit zij voor een goed verstaander genoeg.

Het nieuwe seizoen dat nu aanvangt, stelt ook de vereniging Humanitas met betrekking tot de inhoud en de omvang van haar maatschappelijk werk voor grote opgaven. Het zou ons tot een grote steun zijn als U hiervoor Uw daadwerkelijke belangstelling zoudt willen tonen.

C. M. SWIEBEL

Humanistische Correspondentiekering voor huwelijkscontacten opgericht door het Humanistisch Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van contacten tussen personen, die een huwelijkspartner zoeken.  
Inlichtingen postbus 210, Utrecht.

(adv.)

### ***natuurlijk bewaart u de radiolezingen***

Om U het bewaren mogelijk en het herlezen van de radiolezingen tot een genoegen te maken, is er een handig verzamelbandje te verkrijgen.

Aan dit linnen bandje, dat voorzien is van een gouden opdruk, zult U veel plezier beleven.

De prijs, die laag gesteld is, bedraagt f 1,95. Gireer het bedrag op postrekening 58 t.n.v. Humanistische Luisterkerk het Woord van de Week te Utrecht.

### ***lezingen voor de radio***

di. 5 sept. AVRO 15.30 uur: Prof. Dr. J. J. Fahrenfort: „Het vooroordeel”

zo. 10 sept. VARA 9.45 uur: Dr. Kwee Swan Liat: „Leven in een onvolmaakte wereld”

zo. 17 sept. VARA 9.45 uur: Dr. H. Bongers: „Ik ben helemaal niks”

zo. 24 sept. VARA 9.45 uur: Drs. A. R. Vermeer: „Het Hum. Thuisfront”

In januari van dit jaar brachten koningin Elisabeth en haar echtgenoot een bezoek aan India, waar zij door miljoenen burgers van dat land hartelijk werden begroet. In die dagen verscheen er een foto in de kranten, waarop men kon zien, hoe de eerste-minister, Nehru, de koningin een groot boekwerk aanbood. Duidelijk leesbaar was de titel van het boek: „Mahatma Gandhi” Een merkwaaide foto! Zij getuigt van het wijs beleid van Engeland, dat een koloniale verhouding wist te liquideren op een wijze, die een verder samengaan mogelijk maakte; zij herinnert aan een man; die in zijn verbeteren strijd voor de onafhankelijkheid van India de weg tot verzoening niet afsneed; zij toont ons de huidige eerste-minister, die ondanks zijn ervaringen met het Engelse bewind, dat hem gedurende vele jaren gevangen hield, geen haat of verbittering koestert. Al is India dan een republiek geworden met een eigen president, de koningin van Engeland wordt er nog steeds erkend als hoofd van het Gemenebest. En met ijver en toewijding dient Nehru de belangen van dat complex van staten; op de conferenties van eerste-ministers te Londen is hij steeds een van de belangrijkste figuren. Dit alles wijst op zijn betekenis als mens en als staatsman.

Jawaharlal Nehru werd op 14 november 1889 te Allahabad in het noorden van India geboren. Zijn vader was een aanzienlijk en rijk advocaat, behorend tot de brahmanenkaste, de hoogste kaste in het hindoeïsme. De jonge Nehru kreeg een aristocratische opvoeding, die voltooid werd in Engeland, waar hij de bekende public school te Harrow bezocht. Daarna studeerde hij aan de universiteit van Cambridge en was in Londen enige jaren aan de balie verbonden.

Teruggekeerd naar India werd hij spoedig gegrepen door de nationalistische beweging. Hij werd een aanhanger van Gandhi, die zich op geweldloze wijze tegen de Engelse overheersing verzette. Vooral werd hij geschokt door het bloedbad van Amritsar: een Engelse generaal schoot op een ongewapende menigte; het aantal slachtoffers was officieel 379 doden en ongeveer 1000 gewonden! Nehru wendde zich toen geheel van Engeland af. Spoedig stond hij naast Gandhi vooraan in de strijd; reeds op 40-jarige leeftijd werd hij voorzitter van het grote Nationale Congres, dat het verzet door middel van burgerlijke ongehoorzaamheid, boycot, enz. organiseerde. De Engelsen reageerden telkens met massale arrestaties, ook Nehru werd hiervan het slachtoffer, vele malen. Tijdens de Tweede Wereldoorlog zat hij enige jaren in de gevangenis; toen hij vrijkwam speelde hij dadelijk een belangrijke rol bij de onderhandelingen over de onafhankelijkheid. In augustus 1947 werd de macht overgedragen: Nehru werd eerste-minister en minister van Buitenlandse Zaken in de eerste Indiase regering.

Nehru beschouwt zichzelf als een leerling van Gandhi; hij spreekt altijd met de grootste liefde over hem. Toch is er een groot verschil in aanleg en levenshouding. Gandhi was godsdienstig, een aanhanger van het hindoeïsme, Nehru is een agnosticus, die tegenover de officiële godsdiensten met grote reserve staat: ze zijn naar zijn oordeel vaak reactionair en vertegenwoordigen te zeer de gevestigde belangen in de maatschappij. Wel erkent hij, dat het leven vol mysteries is, maar hij wil het bestaan zoveel mogelijk doorgronden op wetenschappelijke wijze. Ons plechtanker moet altijd nauwkeurige, objectieve kennis zijn, getoetst aan de rede en aan experiment en praktijk. We moeten ons niet verliezen in speculaties, los van de dagelijkse levensvragen en de noden der mensen. In zijn werken (ik noem bijv. zijn prachtige autobiografie en „De ontdekking van India”) noemt hij zich vaak een heiden: „In de grond der zaak ben ik geïnteresseerd in deze wereld, in dit leven, niet in een andere wereld of een toekomstig leven”. In dit leven ziet hij altijd mogelijkheden van groei en vooruitgang. „De laatste doeleinden van de mens zijn: kennis verwerven, waarheid verwerkelijken, goedheid en schoonheid waarderen”.

In het begin van zijn politieke loopbaan werd Nehru getroffen door de grenzeloze armoede van het volk, vooral van de boeren. Sedert streefde hij naar ingrijpende sociale hervormingen. Hij is socialist, maar is niet aangesloten bij de socialistische partij; hij bleef ook na het verkrijgen van de onafhankelijkheid lid van de nationale Congrespartij, waar hij tot de linkervleugel behoort. Fel veroordeelt hij het communisme. Hij is er vast van overtuigd dat India de democratische weg naar het socialisme moet volgen. De Congrespartij moet streven naar een socialisme, dat in overeenstemming is met de Indiase mentaliteit en geschikt voor de toestanden in dat land. Veel kwesties, die belangrijk waren in de tijd van Marx, spelen volgens hem thans geen rol meer.

Anders dan Gandhi heeft Nehru steeds de nadruk gelegd op industrialisatie en urbanisatie van India. Twee vijfjarenplannen zijn reeds ten uitvoer gebracht; op 1 april van dit jaar is men begonnen met het 3de plan. In tien jaren steeg de industriële produktie met 70 %, de agrarische met 33 %. Nog is de armoede ontstellend groot, maar een basis werd gelegd voor de toekomstige welvaart van India.

Op internationaal gebied wil Nehru zich niet aansluiten bij een van de machtsblokken in de wereld, maar voert hij een neutralistische politiek. Het spreekt vanzelf, dat dit door het Westen niet erg gewaardeerd wordt, maar misschien zal men eens meer begrip krijgen voor zijn pogingen de tegenstellingen in de wereld te verzoenen.

J. H. P. COLPA

Luistert U ook elke 1e dinsdag van de maand naar onze uitzending via de A.V.R.O.-microfoon?

Zie voor de juiste tijd ons overzicht van de komende lezingen.